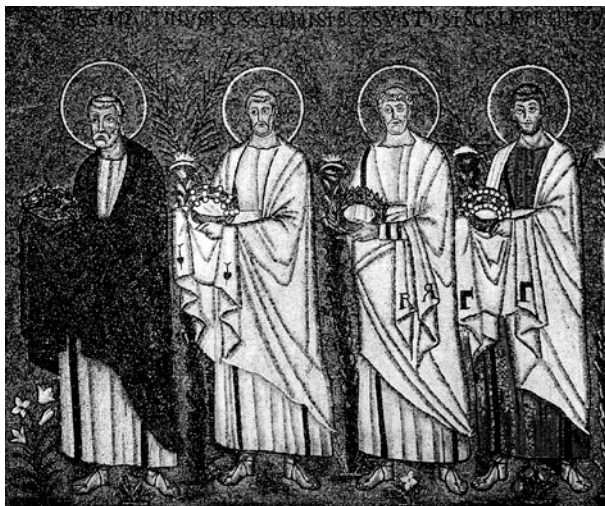

AURELIUSZ
PRUDENCJUSZ
KLEMENS

WIENĆE
MĘCZEŃSKIE
(*Peristephanon*)

oraz

PRZEDSŁOWIE
EPILOG

Przekład
Mieczysław Brożek
oraz inni tłumacze

wstęp i opracowanie
ks. Marek Starowieyski

Wydawnictwo WAM
Kraków 2006

PRZEDMOWA

W roku 1987, w serii „Pisma Starochrześcijańskich Pisarzy” (jako tom XLIII), ukazało się wydanie wszystkich dzieł Prudencjusza w poetyckim przekładzie polskim śp. Mieczysława Brożka, emerytowanego profesora filologii klasycznej Uniwersytetu Jagiellońskiego¹. Do dokonania tego przekładu zachęcał profesora jego uczeń, śp. o. prof. Emil Stanuła CSsR, redaktor tej serii.

¹ Mieczysław Brożek urodził się w 1911 roku w Kaniowie (koło Bielska), jego ojciec był maszynistą w kopalni węgla w Czechowicach. Gimnazjum klasyczne ukończył w Pszczynie, a następnie wstąpił na filologię klasyczną na Uniwersytecie Jagiellońskim. W 1939 roku wraz ze swym mistrzem, prof. S. Hammerem został aresztowany i wywieziony do obozu, gdzie odznaczył się pełną poświęcenia pomocą starszym profesorom. Uwolniony jako jeden z ostatnich w 1941 roku, oddał się pracy w tajnym uniwersytecie. W 1945 roku powrócił na filologię klasyczną, gdzie się doktoryzował, a następnie przebył całą karierę uniwersytecką aż do emerytury. Równocześnie pracował w Polskim Towarzystwie Filologicznym, w redakcji miesięcznika *Eos*. Za swoją pracę naukową otrzymał szereg nagród uniwersyteckich i ogólnopolskich.

Twórczość naukowa prof. Brożka obejmuje kilkaset prac z dziedziny literatury greckiej i łacińskiej – ukoronowaniem jej był *Zarys literatury łacińskiej*. Zajmował się również literaturą średniowieczną. Drukował swoje prace, pisane po polsku, ale także w eleganckiej łacinie, szczególnie w *Meandrze*, *Eosie*, ale także i w pismach zagranicznych.

Pozostawił liczne przekłady: z literatury greckiej (Pindara, Sofoklesa, Polibiusza, Plutarcha) i łacińskiej (Terencjusza, Liwiusza, Lukana, Stacjusza komedię *Querolus*); przekładał również poezję późnoantyczną, szczególnie chrześcijańską: *Opera omnia* Sydoniusza Apolinarego, Prudencjusza i fragmenty Synezjusza z Kyreny, Laktancjusza, Auzoniusza i Drakoncjusza.

Pisał również wiersze łacińskie, za które bywał nagradzany na konkursach międzynarodowych.

Prof. M. Brożek zmarł w Krakowie 29 lutego 2000 roku.

Prudencjuszem interesował się prof. Brożek od lat, czego owocem był szereg świetnych prac, wydanych przeważnie w języku łacińskim, które do dziś są powszechnie cytowane w literaturze światowej i stanowią wybitny wkład w studia nad hiszpańskim poetą (por. Bibliografia). Prof. Brożek zajmował się Prudencjuszem jak filolog klasyczny: pracował na tekście, z opracowaniami kodikologicznymi w rękę, i na tym polega wartość tych prac. Ponadto, jako wytrawny znawca literatury klasycznej, umiał wychwycić nawiązania i cytaty pisarzy klasycznych, w które obfituje dzieło Prudencjusza. Stąd też wielka wartość jego komentarza do polskiego przekładu, w którym Autor kompetentnie wyjaśnia nawiązania do historii i mitologii rzymskiej i greckiej, i dlatego też jego wstęp i komentarz do wyżej wymienionego tomu zachowują do dziś swoją wartość. Ponadto przekład prof. Brożka, o ile się nie mylę, jest drugim, kompletnym przekładem poetyckim dzieł Prudencjusza; pierwszy, angielski, wydała w latach 1962-1966 Siostra M. C. Eagan. Autor bowiem, który dokonał szeregu przekładów dzieł poetyckich na język polski, zarówno pisarzy klasycznych (Pindara, Lukana, Stacjusza), jak i chrześcijańskich (Sydoniusza Apolinarego, *O ptaku Feniksie* Laktacjusza i, niestety, tylko fragmentarycznie, Drakoncjusza), był do tej pracy doskonale przygotowany.

Ten przekład poetycki Prudencjusza nie jest pierwszym polskim przekładem. W 1888 roku ks. Antoni Kantecki, wybitny znawca języka tego autora, wydał w Poznaniu obszerny wybór pism Prudencjusza w przekładzie wierszem, fragmenty tego przekładu zamieszczamy również w niniejszym tomie obok innych polskich tłumaczeń: Edwarda Porębowicza i Andrzeja Bobera SJ.

Nakład tego tomu jest od dawna wyczerpany, stąd konieczność ponownego wydania pism Prudencjusza. Są też i inne racje: wydanie w serii „Pisma Starochrześcijańskich Pisarzy” jest takie, jak na to pozwalały ówczesne warunki: druk na powielaczu jest niewyraźny, czym się zresztą wtedy drukarnie szczególnie nie przejmowały, kiepska jakość papieru, dalek oszczędność, która powodowała, że tekstu nie podzielono na zwrotki, tekstu nie przejrzał redaktor, stąd spotyka się w nim błędy, a nawet opuszczenia. Redakcja robiła to, co było możliwe, ale warunki były takie, jakie były.

Ale to nie wszystko, są jeszcze i inne powody. W ostatnim półwieczu ukazało się wiele świetnych prac o Prudencjuszu, które w tamtych czasach były w Polsce niedostępne lub po prostu jeszcze nie zostały napisane. Tak więc choć zarówno wstęp, jak i komentarz prof. Brożka w większości zachowują

swoją wartość, wymagały jednak uzupełnień, jako że zmieniła się interpretacja niektórych fragmentów, dokonano nowych odkryć. Trzeba było więc i wstęp, i komentarz na nowo napisać, a nawet tu i tam poprawić sam tekst, co zostało dokonane za zgodą żony Autora, prof. Krystyny Brożkowej.

Ufamy, że dzieła Prudencjusza kiedyś będzie można znowu wydać w jednym tomie. Na razie jednak zamierzamy wydawać je stopniowo. Ten pierwszy tom zawiera wprowadzenie do twórczości oraz *Peristephanon*, *Przedślowie* i *Epilog*. Tom drugi, do którego materiał jest już przygotowany, zawierać będzie dokumentację dotyczącą sporu o ołtarz Wiktorii, to znaczy relację Symmachusa, obydwie listy św. Ambrożego, oraz obie księgi *Przeciw Symmachowi*. Następne tomy będą zawierały resztę twórczości Prudencjusza.

Ten tom powstał jako owoc przygotowania wykładu monograficznego o *Peristephanon* Prudencjusza, prowadzonego w semestrze zimowym 2005/2006 w Instytucie Patrystycznym „Augustinianum” w Rzymie, gdzie mogłem korzystać nie tylko z bogatej biblioteki tego Instytutu, ale i z innych bibliotek rzymskich, co było możliwe dzięki życzliwej pomocy Księży Studentów mieszkających w Papieskim Kolegium Polskim w Rzymie. Im to oraz Rektorowi tegoż Instytutu, ks. dr. Markowi Stępniewi, który mnie gościnnie w nim przyjął, dziękuję za okazaną pomoc.

Tom niniejszy jest jakoby tomem wprowadzającym. Zawiera bowiem długie wprowadzenie w życie Prudencjusza, zaś twórczość jest pokazana na tle rodzącej się łacińskiej poezji chrześcijańskiej, której twórczość Prudencjusza stanowi ukoronowanie. Do wstępu dołączono bibliografię ogólną podstawowych prac o tym autorze i poszczególnych dzieł oraz bibliografię szczegółową do *Peristephanon*; bibliografię do poszczególnych hymnów tego dzieła umieściliśmy po wstępach do każdego z utworów.

Pierwsza część tomu zawiera teksty autobiograficzne Prudencjusza, a więc *Przedślowie* i *Epilog*, do których dołączyliśmy podstawowe teksty autobiograficzne, zawarte w innych dziełach Prudencjusza, które dobrze uzupełniają te dwa utwory, a zarazem pokazują wyraziściej samą postać hiszpańskiego poety.

Jeśli chodzi o *Peristephanon*, najdłuższy utwór Prudencjusza (3762 wiersze na 10 890 wierszy całej jego twórczości), to każdy z czternastu jego hymnów opatrujemy wstępem, zawierającym podstawowe wiadomości o danym świętym, o wartości i o brakach danego hymnu, omawiamy metodę pracy

autora, sposób wykorzystania źródeł, ewentualnie okoliczności powstania i w końcu metrum hymnu. Do każdego utworu podajemy bibliografię szczegółową – o świętym i o hymnie. W komentarzu podajemy podstawowe wiadomości, konieczne do zrozumienia tekstów, często pełnych aluzji mitologicznych i nawiązań do literatury, mitologii i ogólnie mówiąc do kultury rzymskiej i greckiej oraz najważniejsze cytaty i nawiązania leksykalne i treściowe do pisarzy klasycznych. Jest ich jednak tak wiele, że nie byliśmy w stanie podać wszystkich, ale już na podstawie tych zamieszczonych Czytelnik może sobie zdać sprawę z metody pracy i wykształcenia poety. Te przypisy pokazują, jak wiele Prudencjusz zaczerpnął z klasycznych pisarzy łacińskich.

Wydanie *Peristephanon* stanowi dopełnienie przygotowanego przez Wydawnictwo WAM wydania starożytnych aktów męczenników i pokazuje poetyckie ujęcie męczeństwa.

Wielokrotnie powtarzałem i jeszcze raz chciałbym powtórzyć, że we współczesnej patrologii polskiej obficie owocuje dzieło zapoczątkowane w 1969 roku przez ks. prof. Mariana Michalskiego, i dalej prowadzone, w niesłychanie trudnych warunkach, przez ekipę jego uczniów, patrologów z Akademii Teologii Katolickiej, którego owocem jest seria „Pisma Starochrześcijańskich Pisarzy”, która wprawdzie ukazuje się jeszcze, choć w zwolnionym tempie, ale to z niej zrodziły się inne, dynamicznie rozwijające się dziś serie przekładów pism starochrześcijańskich: „Ojcowie żywi”, „Źródła monastyczne”, „Źródła myśli teologicznej” i „Biblioteka Ojców Kościoła”. W oparciu o jeden z jej tomów powstało niniejsze opracowanie.

Łomianki, 22 stycznia, w dzień św. Wincentego (por. Hymn V),
2006 roku od narodzenia Chrystusa